Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale av.

Office of publication: 2657 So. Lawndale ave. Telephone: Lawndale 4635.

LETO—YEAR XVII. Cena lista je $5.00. Entered as second-class matter January 22, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., sobota, 11. oktobra (Oct. 11), 1924. Subscription $5.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 240.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

ZOPET SE TEPTAJO PRAVICE DELAVCEV.

TEGA NE VIDIJO VARUHI USTAVE A LA DAWES!

Tovarnarji hočejo s silo zlomiti stavko tkalcev.

Paterson, N. J. — Tekstilni baroni so se odločili, da s policijsko silo zlomijo stavko osem tisoč svilnih delavcev. Tega ne vidijo politični kričači kot Dawes in drugi starogardniki, ki vpijejo na političnih shodih, da je ustava Združenih držav v nevarnosti, ako ne bo izvoljen Coolidge. Dogodek, ki se odigrava tukaj, govori nasprotno in potrjuje, da pride ustava v veliko večjo nevarnost, ako bo izvoljen Coolidge, kot se nahaja sedaj. Tovarnarji so podporniki Coolidga in njegovih tovarišev.

Ako se govori, da je že sedaj ustava v nevarnosti, se ne govori po tjevendan, ampak to potrdijo dogodki. Aretiranih je bilo prek tri sto stavkovnih straž. Izdana je bila sodnijska prepoved proti stavkarjem. Policijski načelnik je zaprl dvorano stavkarjem za govornike, ki prihajajo od zunaj.

Unija za ameriške civilne svobodščine je prišla stavkarjem na pomoč. Dognala je, da so bile pravice stavkarjev kršene. Unija daje legalne nasvete govornikom in nastopila bo proti sodnijskim prepovedim, ako se proglase za trajne.

Policija je najprvo poizkusila zlomiti stavko na ta način, da je aretirala stavkarje kar na debelo, češ, da so prelomili mestne odredbe proti javni nesnagi. Stavkarji se niso dali oplašiti s takimi policijskimi šikani v interesu tekstilnih baronov, ampak so vzdržali v stavki.

Dne 4. septembra je policija aretirala sto sedem stavkarjev in jih obtožila, da postopajo in oviranjo promet. Do danes ni ravno nič policija aretirala zaradi postopanja še nobenega tekstilnega tovarnarja, njih hčera, sinov ali pa žen. Ravnotako jih ni aretirala zaradi oviranja prometa, dasiravno drvijo po mestu v velikih avtomobilih in ugrožajo življenje drugih. Ampak sodnik ni bil milostljiv napram stavkarjem, temveč je obsodil vsakega siromaka, ki še tako nima kaj jesti, na pet dolarjev denarne globe. Unija za ameriške civilne svobodščine je dala obsojenim stavkarjem advokata, da vloži priziv proti tej kriči krivici. Kasneje je bilo aretiranih še dve sto stavkarjev.

In to imenujejo kapitalistični časniki pravico, delavskim listom pa očitajo, da oznanujejo razredno vojno.

Stvar je seveda drugačna. Razredno vojno oznanjujejo kapitalistični listi in k nji ščuvajo podjetniki s svojimi podporniki. Kaj pa je to drugega, ako policija prime tri sto nedolžnih ljudi, jih obtoži lenarenja in oviranja prometa in najde se sodnik, ki vsakega teh nedolžnih ljudi obsodi na pet dolarjev denarne globe, dasi nima nič postavi pravice izreči take obsodbe, kot **razredna vojna**, katero so povzročili tekstilni baroni, njih podporniki jo pa vodijo z vso silo proti sestradanim delavcem.

Policijski načelnik je kar na svojo pest zaprl "Turn Hall" da ne bodo v nji govorili govorniki, ki pridejo od zunaj. To je seveda vlek policijske nesramnosti in lastnik dvorane se je obrnil na sodišče, da poduči policijskega načelnika, da se Paterson ne nahaja v stari Turčiji.

PREISKAVA VOLILNE KORUPCIJE.

Senatni odsek bo vodil zaslišavanje v Chicagu.

Washington, D. C. — Borahov senatni odsek za kampanjske prispevke se snide proti koncu prihodnjega tedna v Chicagu, kjer otvori zaslišanje glede fonda milijonov dolarjev, katerega zbirajo republikanci za korumpiranje volitev, kakor se glasi La Follettova obtožnica.

Pregled dnevnih dogodkov.

Amerika.

La Follette pravi, da zvezna armada ne bo več streljala na stavkarje, kadar bo on predsednik.

Danes je La Follette v Chicagu, kjer ga čaka velik shod.

Teptanje pravic tekstilnih delavcev.

Inozemstvo.

Angleški parlament razpuščen. Volitve 29. oktobra. Delavska stranka je pripravljena na boj.

Mandžurske čete okupirale Šanhajkvan v krvavi bitki, v kateri je tekla kri kot še nikdar prej na Kitajskem.

Konec revolte v Hondurasu.

Bojeviti "Bob" je danes v Chicagu.

10,000 rezerviranih sedežev je bilo oddanih že v petek; občinstvo, ki ne bo moglo v Armory, bo poslušalo govornika na radio.

Chicago, Ill. — Danes je La Folletttov dan v Chicagu.

Wisconsinski senator in predsedniški kandidat progresivne koalicije pride ob 8:30 na Twelfth St. postajo, kjer ga počakajo delegacije več ko sto organizacij iz petih držav in ga spremijo v hotel Morrison. Na čelu spremstva bo divizija vojnih veteranov in tem slede delegacije ter 700 članic ženske divizije "Fighting Bobs".

Najmanj 20,000 oseb se pričakuje na volilnem shodu, na katerem bo govoril La Follette. Preko 10,000 rezerviranih sedežev v ogromnem poslopju, 35th st. in Wentworth Ave., je bilo oddanih že v petek. Ker ne bo moglo vse občinstvo v poslopje, so pripravljeni prostori zunaj na igrališču, kjer bo slišali govornika na amplifierje. La Follettov govor bo tudi na radiju, in sicer s postaje WEBH (Edgewater Beach hotel), tako da bo lahko vsakdo, ki ima sprejemni aparat, poslušal govornika doma.

Shod se začne ob osmih zvečer. Predsedovala bo Jane Adams.

Poizkusno glasovanje.

Izid glasovanja, ki ga vodi Hearstovo časopisje v 16 mestih, do 10. oktobra zjutraj:

Coolidge	169,648
La Follette	158,794
Davis	81,212

BANDITJE SO OBISKALI VINARNO.

Odnesli so 59 zabojev vina.

Chicago, Ill. — Za bandite je danes vino toliko ali pa še več vredno kot denar. To potrdi vpad banditov v vinarno na štev. 3251 Armitage avenuji, v kateri se je prodajalo zakramentalno vino. Banditje so se pripeljali v tovornem avtomobilu. S samokresi v rokah so vstopili v vinarno popoldne ob pol petih, ko so delavci odhajali z dela. Trije banditje so ostali na tovornem avtomobilu, da so sprejemali vino v buteljkah, ki so bile še v zabojih. Tako so naložili 59 zabojev vina, ki je vredno šest tisoč dolarjev. Po končanem ropu so tolovaji mirno odšli, kakor da se ničesar zgodilo.

FORD NAJ KUPI STARI WILLIAMSBURG.

Norfolk, Va. — W. A. R. Goodwin, predsednik nečilišča William in Mary, je pisal Fordu, da naj kupi Williamsburg, glavno mesto starega Dominija, za štiri miljone dolarjev in naj ga ohrani kot spomin na kolonijalne čase. Ford še ni odgovoril.

Volitve v Nicaragui.

Managua, Nicaragua, 10. okt. — Carlos Solorzano in dr. Juan B. Sacasa sta bila izvoljena predsednikom in podpredsednikom republike Nicaragua. Oba sta voditelja liberalne stranke.

DELAVCI, UČITE SE IZ SEDANJE VOLILNE BORBE.

REPUBLIKANSKA STRANKA JE IMENOVALA ZAGRIZENEGA DEL. NASPROTNIKA KANDIDATOM.

To jasno pove, kaj ima delavstvo pričakovati od republikanske stranke.

Providence, R. I. — Republikanska stranka je imenovala v Rhode Islandu za senatorskega kandidata Jesse H. Metcalfa, miljonarja, tovarnarja za sukno, stavkokaza in očeta sistema dveh tkalskih strolov v tovarnah za sukno v Rhode Islandu. Tukajšnji delavci niso bili zaradi te nominacije razočarani. Kajti v državi Rhode Island kontrolirajo politično mašino republikanske stranke tovarnarji, ki izdelujejo sukno. Metcalf je bil imenovan kot kandidat, da zavzame mesto pokojnega senatorja Le Baron B. Colta, ki je bil tudi z dušo in telesom za odprto delavnico.

Metcalfa še spominjajo še stari tkalci, ki so trideset let nazaj pod vodstvom Ameriške delavske federacije vodili boj za zboljšanje življenjskih razmer, kateri je bil strt z brutalno silo v interesu tovarnarjev. Nekaj dni po zdrobljeni stavki je Metcalf uvedel sistem dveh tkalskih stolov, kar pomeni, da mora vsak tkalec obratovati še enkrat toliko strojev, kot je bilo v navadi preje. Drugi tovarnarji so ga posnemali.

Thomas F. McMahon, predsednik Unije Združenih tekstilnih delavcev, je izjavil, da bo z vsemi svojimi močmi delal proti izvolitvi Metcalfa zveznim senatorjem.

Ampak ne samo v Rhode Islandu, ampak povsod naj nastopi delavstvo v volilni borbi proti starima strankama. Dokler bo delavstvo zaupalo profesijonalnim političarjem starih strank, toliko časa bo tepeno, izkoriščano in zanj ni upanja, da pridejo boljši dnevi.

Wall Street kontrolira obe stari stranki in zato si delavstvo nič ne prebere, ako je zadnjič volilo demokrata, letos bo pa republikanca. To si naj delavstvo zapomni, ko bo odhajalo na volišče.

V SVETEM MESTU JE ZOPET PREPIR.

Menda ima sam peklenšček svoje parklje vmes.

Zion City, Ill. — V tem svetem mestu, ki ga je ustanovil John Alexander Dovie, ustanovitelj krščanske katoliške apostolske cerkve in ki je trdil, da je Elija II., ki se po smrti prav zanesljivo odpelje na gorečem vozu v Abrahamovo naročje, je zopet prepir. Nekateri verniki trdijo, da je sam peklenšček zopet zasejal seme razdora med vernike, da ima tako svoje veselje in pridno piše imena onih, ki se pričkajo, da jih po njih smrti dobi v svoje kremplje.

Naj že bo kakor hoče, fakt je ta, da se je C. F. Caldwell sam proglasil za naslednika Dowieja in pravi da Wilbur Glenn Voliva ni njegov pravi naslednik.

Pobožne ovčice so zdaj razdeljene v dva tabora in nazadnje bo najbrž imela z njimi opraviti sodnija, kajti tisti, ki vodijo ovčice zaupajo več v sodišče, kot pa v moč Dowieja, Elija II., ki zdaj počiva v Abrahamovem naročju.

OLJE SO SPUSTILI V MORJE.

Santa Barbara, Cal. — V Summerlandu je eksplodiral nabiralnik za olje z veliko silo. Po eksploziji je pričelo goreti olje. Nevarnost je nastala, da vse mesto postane žrtev požara. Da se prepreči ta nesreča, so izpustili olje v morje.

Atentat na Stalina.

Kopenhagen, 10. okt. — Iz Moskve je prišla nepotrjena vest, da je neki Gruzin z imenom Hagischwill danes zabodel Stalina, komisarja narodnosti. Napadalec je potem hotel usmrtiti še sebe.

La Follette navdušeno sprejet v Detroitu.

Imel je 6000 poslušalcev, večinoma delavcev, katerim je obljubil, da vojaki ne bodo več streljali štrajkarjev, če bo on izvoljen.

Detroit, Mich. — Več ko 6000 oseb, večinoma delavcev, je plačalo 50c ali $1 za sedež v Arena Gardensu, kjer je bil La Follettov volilni shod v četrtek zvečer; drugih 3000, ki niso mogli notri, je stalo zunaj in tem je govoril kandidatov sin Philip.

La Follette je žel silne ovacije, ko je zopet napovedal svojo zmago in drugič obtožil staro gardo, da je pripravila milijone dolarjev za volilno korupcijo. Ko se je polegel aplavz, je neki delavec blizu odra vprašal govornika: "Ali bodo tudi potem 'indžunkšni' proti delavcem, kadar boste vi izvoljeni?"

"Ne," je odgovoril La Follette, "in tudi armada Združenih držav ne bo več streljala na štrajkarje."

To je izzvalo nov aplavz. La Follette je poklical v spomin znano Newberyjevo afero, udaril parkrat po "generalu" Dawesu in potem je govoril o splošni korupciji pod režimom privatnih monopolov.

"Amerika je danes v rokah gospodarskih despotov. To je glavna nadloga, ki tare ljudstvo. Dva odstotka ljudi posedujeta 65 odstotkov vsega bogastva v deželi, in ne samo da posedujeta bogastvo, temveč tudi vlado. Washington je popolnoma pod kontrolo privatnih monopolov, ki niso več nevidna vlada. Očitno in pri belem dnevu sedi ta sila v Beli hiši, nadzira departmente in vihti bič v kongresu."

Tkalci se bojujejo proti sistemu dveh stolov.

V TKALNICI V MIDDLEBORU JE ZASTAVKALO 250 TEKSTILNIH DELAVCEV.

Izkoriščevalci so nagradili zvestega hlapca.

Middleboro, Mass. — V tovarni Nemasket kompanije je zastavkalo dve sto petdeset tekstilnih delavcev, ki izdelujejo sukno, da se ubranijo sistema dveh tkalskih stolov. Kompanija hoče iz delavcev iztisniti še enkrat toliko dela kot dozdaj, da poveča svoje profite. Delavci so pa odgovorili, da tega dela ne morejo izvršiti, ker opešujejo že pod težo zdajšnjega dela.

Stavko vodi organizacija Amalgamated Textile Workers Council, samostojna organizacija, ki šteje od 1,500 do 2,000 članov, ampak ni združena s centralno organizacijo tekstilnih delavcev "Amalgamated Textile Workers Union". Ta centralna organizacija se je organizirala po stavki leta 1922 in je industrijska. Njen delokrog je omejen skoraj samo na tovarne v Rhode Islandu in Massachusettsu, v katerih izdelujejo sukno.

Crownton, R. I. — John Swenson, superintendent v podjetju "Crownton Mills", ki se je od tkalca povspel do superintendenta, je odšel na počitnice, s katerih se nikdar več ne vrne, ker postanejo trajne. Njegovo mesto je prevzel neki prodajalec po imenu Moran, ki je v zadnji stavki posebno prikupil kompaniji, ker je v avtomobilu dovažal stavkokaze. Moran je nedavno odslovil pet članov organizacije "Amalgamated Textile Workers Union". Zdaj poskuša "prodati" delavcem "sistem industrijske demokracije" kot kompanijski unijonizem. Organizirani delavci izjavljajo, da ima udružbenje drugega superintendenta precej tesne stike s sedanjim početjem kompanije, ki namerava zopet uvesti odprto delavnico.

VREME.

Chicago in okolica: V nedeljo nestalno in hladno; severni vetrovi. Solnce izide ob 5:56, zaide ob 5:19.

Volitve v Angliji bodo še ta mesec.

Delavska stranka je iznenadila nasprotnike, ko je stopila docela pripravljena v boj. Parlament je bil takoj razpuščen in volitve se vrše čez dva tedna — 29. oktobra. Liberalci so ponudili kompromis v zadnjem momentu, toda MacDonald ga je odklonil.

London, 10. okt. — Dogodki v angleški politični krizi se vrste skokoma. V sredo zvečer je bila laboritska vlada poražena. Drugi dan prepoldne je MacDonald dobil od kralja dovoljenje, da sme razpustiti parlament in ob eni popoldne je premijer že naznanil v nižji zbornici, da bo parlament formalno razpuščen še tisti dan in volitve za nov parlament se vrše 29. oktobra. Med tem časom ostane delavska vlada na krmilu.

Poslanci so ostrmeli, ko so slišali, da je že konec parlamenta. Konservativci so upali, da se bo kralj obotavljal in ne bo hotel dovoliti razpusta. Edini laboriti so pozdravili novico in vprizorili živahne demonstracije v zbornici.

Parlament je bil formalno razpuščen sinoči, ko je bil prečitan kraljev odlok v lordski zbornici. Pred razpustom je bila sprejeta predloga glede irske razmejitvene komisije.

Tako je Anglija čez noč stopila v volilni boj. Volitve se vrše čez dva tedna. Nominacije kandidatov so določene za 18. oktobra. Liberalci in toriji so silno iznenadeni; prvi so zelo slabo pripravljeni na volitve, drugi pa tudi niso dosti na boljem. Delavci so pripravljeni. Kakor se poroča, sta Snowden in Thomas hotela, da vlada tudi zdaj požre šikano večine v zbornici in odgodi krizo do spomladi, ampak večina ministrov z MacDonaldom vred je bila proti. Delegatje delavske stranke, ki so včeraj zaključili letno konferenco, so tudi urgirali vlado, naj gre takoj v volilni boj. Delavska stranka je pripravljena na volitve vsak čas, pa če že jutri. Stranka je šla takoj po zadnjih volitvah na delo in organizirala svoje postojanke v 599 volilnih okrajih, v katerih je potem redno prirejala shode, kakor da so volitve že tu.

Neka vest se glasi, da so liberalci hoteli v zadnjem momentu umakniti svoj predlog in sprejeti kompromis, toda MacDonald je zavrgel njihovo ponudbo, rekoč: "Hoteli ste boj, zdaj ga imejte." Boj bo kajpada oster, čeprav bo kratek. Delavska stranka gre v boj s povečanim programom.

MacDonald je bil navdušeno sprejet, ko se je iz zbornice vrnil v Queen's hall, kjer se je vršila konferenca delavske stranke. Velika množica občinstva je napolnila dvorano in na tisoče oseb je stalo zunaj, tako da se je premijer komaj prerinil do odra. Ko se je pokazal na odru, je množica zapela "Anglija, vstani" in "Rdeči zastavo". Ovacije so trajale četrt ure.

Premijer je nato imel bojevit govor, v katerem je zvrnil vso odgovornost za splošne volitve na konservativce in liberalce.

IZ STRAHU JE UMRL.

Chicago, Ill. — Otroci so kockali na vogalu Marshfieldove avenuje in Pet in tridesete ceste, ko se je pripeljal avtomobil, v katerem so sedeli trije moški, ki so pričeli kričati na otroke. Otroci so zbežali na vse strani, 12-letni Joseph Sandacz se je pa mrtev zgrudil na tla iz strahu, ker je mislil, da prihaja policija in jih odvede na policijsko postajo.

ZADRUŽNIKI SO ZNIŽALI CENE.

Cleveland, O. — Člani železniških bratovščin so lani ustanovili zadrugo za prodajanje premoga. Inkorporirali so zadružno podjetje s $30,000. Zadnjo zimo so prisilili privatne bizniške interese, da so ceno za tono premoga znižali od $12 na $7.50.

Privatni bizniški interesi škripljejo od jeze z zobmi.

Najkrvavejša bitka v zgodovini Kitajske.

Mandžurci in Pekingčani poročajo o zmagi. Čangtsolin je okupiral drugo mesto.

Tokijo, 10. okt. — Poročilo iz Mukdena se glasi, da so mandžurske čete pod vodstvom generala Čangtsolina po furijozni in krvavi bitki okupirale Šanghajkvan in pognale pekingsko armado proti Lvančovu. Japonski konzul v Mukdenu javlja, da tako krvave bitke na Kitajskem še ni bilo, odkar pomni zgodovina. Samo Mandžurci so imeli 5000 mož ubitih in ranjenih. Trideset mandžurskih letalcev je metalo bombe na čihliske čete med bitko.

Peking, 10. okt. — General Vupejfu zanika vest, da je Šanhajkvan padel. On trdi, da je mesto še vedno v rokah njegovih čet.

Šangaj, 10. okt. — Bojevanje za Sungkiang še ni prenehalo. Čeklangske čete izvršujejo protinapade za reokupacijo mesta. Drugih posebnih novic ni.

ZRACNA LADJA NADALJUJE POT.

Potovanje je brez nezgod.

Fort Worth, Tex. — Zračna ladja "Shenandoah" se je dvignila v četrtek zjutraj ob 9:46 v zračni ocean, da dokonča svoje potovanje nad teksanskimi planjavami. Na Pecos je plavala zvečer ob 7:30 in pred njo je bilo Skalnato gorovje s svojimi vrhi, nad katere se je morala dvigniti ladja, da dokonča svoj polet, ki je preračunjen na devet tisoč milj.

Tukaj sodijo, da bo zračna ladja prihodnji dan ob jutranji zori blizo San Diega, Cal.

Brzojavno poročilo iz Los Angelesa govori, da je bila ladja v petek zjutraj ob 12:14 minut nad Memingom, N. M.

AVTO ZAHTEVA SVOJE ŽRTVE.

Aretacije niso poboljšale avtomobilistov.

Chicago, Ill. — Avto je imel v četrtek zopet svoj dan v Chicagu. Nič manj kot štiri osebe so bile povožene do smrti. Na Lawndalski avenuji in šest in dvajseti cesti je Elizabeta Pav povozila do smrti 70-letno Emo Jirkovskij.

V mesecu septembru je bilo v Chicagu aretiranih 10,190 avtomobilistov, ker se pri vožnji ne ravnajo po predpisih. Kljub številnim aretacijam se število nezgod prav nič ne zniža. Nekateri avtomobilisti se obnašajo tako, kakor da so bile ceste zgrajene samo zanje in vsak pešec je v nevarnosti, kadar križa cesto, da bo pohabljen ali pa ubit.

Zdi se, da zunaj Chicaga ni nič boljše. Iz vseh krajev in vsaki dan prihajajo vesti o nezgodah z avtom.

TIHOTAPEC IZGNAN IZ DRŽAVE.

Benton Harbor, Mich. — Okrožni sodnik C. W. White je obsodil William Loftisa na dveletni izgon iz države Michigan in na dve sto dolarjev denarne globe zaradi tihotapstva z opojnimi pijačami. Sodnik mu je dal trideset dni časa, da zapusti državo. Pred sodnikom se je sam priznal krivim tihotapstva z opojnimi pijačami. Loftis je znan tihotapec in nekateri menijo, da si je s tihotapstvom celo pridobil lepo premoženje.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) $5.00 na leto. $2.50 za pol leta in $1.25 so tri mesece; Chicago $6.50 na leto, $3.25 za pol leta, $1.65 za tri mesece, in za inozemstvo $6.00.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:
"PROSVETA"
2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada $5 per year; Chicago $6.50, and foreign countries $8.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Aug. 30-24) poleg vašega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

KDO BO PLAČAL ZA MORGANOVE NAČRTE?

Prav počasi prihajajo na dan poteze, ki so bile izigrane v interesu Morgan-Dawesovega načrta v Evropi.

In tako se je odkrilo, da je oficijelni govornik vlade — kar pomeni Coolidgeve uprave — neoficijelno sugestiral francoski vladi, da bo ameriško ljudstvo vrnilo Franciji $2,000,000,000 v obrestih od vojnega dolga v bodočih desetih letih, ako bodo Francozi pristali na povračilo dolga. Federalizirani tisk pravi, da so to potezo razkrili popolnoma verjetni viri. Povračilo pa pomeni ponovno posojilo in ne v resnici plačati dolg.

Ta tajna ponudba je bila izvršena, preden je Francija sprejela Morgan-Dawesov načrt za iztirjavanje odškodnine v Nemčiji. Lahko se smatra ta ponudba kot cena, ki jo je določila tvrdka Morgan & Co., po kateri plačajo Američani Franciji, da sprejme **"morganiziranje"** Nemčije.

Da je stvar bolj razumljiva, jo je treba povedati v detajlih. Francija vrne $4,000,000,000, ki jih dolguje Ameriki pod pogojem, da Francija dobi desetletni moratorij za plačevanje dolga. Vsak šolarček lahko izračuni, da po pet od sto od $4,000,000,000 znese v desetih letih $2,000,000,000. Človek ni treba, da je bankir, da izračuni te obresti, ki govore jasno kot beli dan, kako težko bo iztirjati dolgove, ki jih je Evropa napravila v vojni. Ampak to je prvi pojav, ki govori, da poravnanje vojnega dolga šepa. Prišli bodo pa še drugi pojavi, ki bodo mogoče bolj resni, ako se ne zgodi čudež, da Evropa dobi denar, da plača svoje dolgove.

Taki čudeži so prav zanesljivo izključeni v sedanjem gospodarskem sistemu, kajti če bi bili mogoči, bi jih kapitalisti že zdavnej udejstvili, da tako pokažejo kako "brihtno" znajo voditi gospodarstvo in da je kapitalistični gospodarski red najboljši, ki je bil kdaj uveden na svetu in ki se ne da nadomestiti z boljšim.

Kaj je povzročilo, da se je ponudilo Franciji kar dve miljardi dolarjev? Vzroki so različni. Najglavnejši je seveda ta, da Francija ne more plačati svojega dolga, dokler je uveden kapitalistični gospodarski sistem. V dvajset letih se dolg podvoji, ako Francija ne plačuje obresti. Ako se pa računijo obresti od obresti, pa še veliko hitreje. Ta dolg sam govori za bankrotnost kapitalističnega gospodarskega sistema.

So pa še drugi vzroki, ki imajo le začasno vrednost, obenem pa odrivajo polom kapitalističnega gospodarstva na kasneje.

Tako je bila na pr. ta ponudba stavljena ob času, ko se je državni tajnik Hughes najbolj trudil preprečiti priznanje Rusije. Ampak najnovejše vesti govore, da Francija prizna Rusijo še ta mesec.

Drugi menijo, da je imela ponudba namen, kot jih imajo vse določbe v tajnih evropejskih pogodbah. Mogoče bo učinek tak, da si francoski frank pomaga in postane več vreden, kot je in tako drugi narodi v Evropi spoznajo, da je dobro, ako se družijo z vrednostjo francoskega franka.

Pred nekaj leti je napredna skupina v kongresnem senatu priporočala, da se Franciji in Italiji znižajo dolgovi pod pogojem, da prenehata z oboroževanjem in odpravita prisilno vojaško službo. In kdo je bil bolj hud kot predstavniki mednarodnega kapitalizma, da prihajajo s takimi predlogi, ki garantirajo da se človeška družba malo hitreje in mirno razvija v popolnejše forme? No, zdaj pa pride Coolidgeva administracija in priporoča, da ne bo treba deset let plačati obresti, ako Francija sprejme Morgan-Dawesov načrt za izkoriščanje nemškega delovnega ljudstva.

Seveda kupčija bi morala ostati prikrita, dokler niso končane volitve v novembru.

Zato je opravičen sum, da ponudba nima drugega namena, kot podaljšati življenje kapitalizmu. Ako pojde vse po sreči, bodo prvi zasužnjeni nemški delavci in kmetje. Prišli bodo še v večjo gospodarsko odvisnost, kot so danes. Za njimi pridejo na vrsto delavci drugih narodov, dolg bo ostal in bo visel nad njimi kot šiba, ki je pripravljena udariti. Končno bodo na vrsti tudi ameriški delavci. Moderni tlačani v Evropi bodo delali v Evropi skoraj zastonj.. Rodili se bodo, da bodo garali in umirali. In kadar se razmere razvijejo tako daleč v Evropi, tedaj pade bič modernih tlakarskih gospodov tudi po ameriških delavcih.

K sreči imajo pa delavci in farmarji možgane, da mislijo z njimi in zato Morganovo drevje ne ob zrastlo do neba.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Pueblo, Colo. — "Molčite in se skrijte, saj veste kaj ste," je napisal pisec v glasilu K. S. K. J., katero je vzelo na piko dopisovalko iz Puebla, ker je pisala nekoč resnico o Grdini in Zalarju. Nič ne rečem, čez njih člane, ki so trpini in delajo težko za vsakdanji kruh, čudim se pa uradu in voditeljem K. S. K. J., kakor se čudim raznim odličnjakom in voditeljem katoliške vere. Če je res krščanska vera tako koristna in njeni plemeniti vzgojni nauki tako čednostni, zakaj morejo trpeti ti voditelji v svojem srcu prepir, laž in prevaro. Če so tako globoko prepričani o morali svoje krščanske vzgoje, zakaj še sami netijo prepir in vodijo rojake k razkolu in sovraštvu? Slabe lastnosti vladajo njih voljo in jezik bolj kot nevedne delavce in njihove žene, pri katerih je več iskrenosti kot v besedah krščanskih voditeljev, ki delajo drugače kot uče.

Vaše spričevalo je vaše časopisje, iz katerega odsevajo vaši črni grehi. Vse lažnjivo očitanje in obrekovanje, ki ga imate proti zavednim delavcem je pečat za vas, ki vas označa, da ste sovražniki človeškega napredka in bi radi zatrli v prvi kali človeško spoznanje, da le v pravi vzgoji in pouku človeštvo lahko najde pot do boljšega življenja in razmer, pa ne s pomočjo kakih bedastih zakramentov. Vaši nauki in obljube o zveličanju so samo mamljive fraze, laž za nevedne, od katerih nevednosti se okoriščate. Zavedate se, da vaši nauki vodijo človeštvo v zmote, a širite jih vseeno.

Pisec navaja Španijo za eno najbolj katoliških dežel, kar bi rad namignil, da je uspeh španske inkvizicije, pod katero je katoliška cerkev umorila tisoče in tisoče poštenih ljudi. Ali se more pisec bolj smešiti kakor s prinašanjem takih izjav. Španija mu je menda res španska vas, drugače bi se ne ponašal z njo, kako dobro da je tam vplivala katoliška vzgoja. Da, Španija je še vedno najbolj katoliška država, ampak poglejmo razmere, ki vladajo v nji, ki so direktna posledica vzgoje in zatiranja od katoliške duhovščine.

Družabne razmere v Španiji so tako neznosne, da ljudstvo umira lakote, za jetiko in sifilido. Duhovščina s pomočjo kraljevašev in Primoriverovih fašistov zatlači vsak glas stradajočega ljudstva, da ne more krik po pomoči v svet. Siromakom nalagajo tako visoke davke, da jih siromaki ne zmagujejo; duhovščina sedi na tilniku španskega delavca in kmeta kakor pijavka. Na Španskem je katoliška duhovščina. V bližnji okolici mesta Lerida v provinci Kataloniji na Španskem je skupina nemških zdravnikov preučevala pred letom hudo bolezen, ki razsaja že cele generacije med tamkajšnjim katoliškim prebivalstvom. Bolezen je neka strašna spolna sifilida združena z jetiko in za njo boleha vse prebivalstvo nekaterih okrajev od revnih kmetov in delavcev do številnih mnišov katoliškega samostana. Prebivalstvo je ignorantno in strogo katoliško, šole daleč naokoli ni nobene, zdravnika ne in bolnišnice ni, koče in dupline, kjer prebivajo ljudje v velikih gručah, so nesanitarne in neznatne v primeri z velikimi in številnimi cerkvami ter mogočnimi samostani. To je samo mala slika iz katoliške Španije, s katero se ponaša ignorantni pisec v glasilu Kranjsko slovenske katoliške jednote. Tudi španski katoliški duhoven Louis Coloma, katerega je več knjig prevedenih v slovenščino, je dal precej dobro sliko iz takozvane katoliške Španije.

Očividno pa pisec v glasilu K. S. K. J. zagovarja vso krščansko vzgojo. Veliko narodov je na svetu in narod Eskimovcev je eden tistih, ki še ni dolgo, kar je bil odkrit. Neki doktor je preučeval Eskimovce in dognal, da je ta narod še najbolj civiliziran, kajti pri njem je največ zadovoljnosti, sreče in veselja. Tisti narod je nepokvarjen, nikdar ga niso strupili zablodeni nauki iz Rima, kakor je od tam izhajal pritisk na druge tako visoko "civilizirane" narode, ki bi se radi krščanske ljubezni kar naprej vojskovali in pobijali.

No, pri K. S. K. J. se kar skrijte s svojo visoko naprednostjo. Pri vas napredujete, če vaša duhovščina od kolektah odpira polne kovertice. To je psihologija o napredku in dobrem uspehu pri vas. Bojite se izgube svojih sužnjev, da bi ne zagledali luč resnice, ker bi potem zavrgli vašega boga in vašo šolo. Le vi se skrijte s svojo šolo in "moralno" katoliško vzgojo, katere nikdar ni bilo. Morale v taki šoli tudi ne more biti, kateri je za podlago sveto pismo, ki zagovarja ubijanje.

Dopisovalki grdo očitate. Ona ni nikdar ušla s kakim berdarjem. Živi tam, kjer je bila, pošteno s svojimi štirimi otroci in tem kar ji zaslužijo. Žena je trpela, dokler je bila s svojim možem, večinoma lačna in raztrgana, krasti je morala premog in drva za potrebo, da je ogrela sebe in svojo družino. Njen mož je bil sicer priden delavec, ampak volje ni bilo, da bi ukrotil strast za pijačo . . . Kolikokrat je bila žena v moževi pijanosti tepena in v smrtni nevarnosti z otroci vred.

Milosrčni sosedi niso mogli videti trpljenja žene in otrok, zato je bil mož poslan v zapor za par dni. Sodišče ima vse popisano o njenem težkem življenju, zato je lahko dobila razporoko, ker ni hotela biti mučenica. Če si pisec v glasilu K. S. K. J. že upa pisati o tem, zakaj ni posegel v ženino preteklo življenje in trpljenje. Oni molčijo o tem, ker ne ljubijo resnice in jasnosti. Tudi to naj bi bil zapisal, da se je to zgodilo v družini s katoliško vzgojo in moralo. Žena je bila vsaki teden v cerkvi in mož katoličan. Zakaj torej ni prišel župnik na pomoč in pomagal s svojo katoliško plemenitostjo? Pojdite se solit s tako plemenitostjo in naprednostjo kot je nudi vaše katoliško časopisje.

Srečen tisti, ki se da učiti od naprednih listov in jim sledi. Ti so naše solnce, ki vodijo do resnice in svobode. Kje je logika pri vas? Če vam ne dopade življenje napredne žene, katera je pisala resnico v Prosveto, zakaj ji vaš bog ne da lepše pameti, ko pravite, da se vse vrši v njegovem imenu? Zakaj ste sploh potrebni vsi dušni pastirji, če pravite, da se vse tako zgodi kakor bog ukaže? Zato da pasete kovertice!

S polno pravico vam svetujem tudi jaz, da se skrijte vi. Ne maramo vaših naukov, pouk imamo v Prosveti, ki vodi narod iz mlake, da se zbira v močno armado okoli S. N. P. J., rešiteljice in pomočnice vsakemu svojemu članu. Tako organiziranje nas vodi do boljših družabnih razmer in do končne svobode. Kam vodi katoliška organizacija s sebično duhovščino načelu, vemo — v temo in izkoriščanje nevedneže. Kdor nič ne ve o veri je bolj bogat na plemenitosti kot tisti, ki vsaki dan poje h Kristusu, a se v njegovem srcu redi zloba.

Pozdrav vsem onim, ki iščejo resnico. — **Resnicoljub.**

Bridgeville, Pa. — Ko čitam Prosveto, naletim na dopis iz naše naselbine ,pod katerega je dal svoje ime Štefan Vozel, čemur nikdar ne verjamem. Ampak še nič za to, če bi dopisnik poročal resnico. Piše, da sem kršil pravila, ker sem vzel prestopni list. Jaz sem še član in cela moja družina; pravice imam pri tem društvu enake, kot sem jih imel pri št. 295. Pri št. 172 se ne kregamo in radi tega sem tudi vzel prestopne liste.

Dne 5. oktobra je imelo društvo Dobri prijatelji št. 172 S. N. P. J. prvo sejo v Slovenskem domu na Bridgevillu, Pa. Brat predsednik je v svojem govoru pozdravil navzoče in govoril nekoliko o napredovanju in uspehih, nakar se je v imenu celega društva tudi zahvalil Slovencem v naselbini, ki smo zgradili tako lep dom. Posebno lepo se je zahvalil Slovenskemu izobraževalnemu društvu za prosto zborovanje. Vstal je brat tajnik in se tudi zahvalil. Govoril je: Bratje in sestre, v teh podarjenih prostorih za zborovanje je še prostora za 500 članov. Naša naloga je velika in uspeh bo zadovoljiv. Vsak brat in sestra naj stopi na delo in pridobi novih članov, kar je največ mogoče.

Seja se je tako mirno vršila, da je bilo veselje. Še veliko članov in članic se je udeležilo seje, ki še niso imeli prestopnih listov, za kar jim tudi gre čast, da se toliko zanimajo.

Pojasniti moram nekatere stvari, o katerih je pisal dopisnik. Radi otvoritve doma piše, da je bilo oglašano kot na društvo Nova domovina, kar pa ni res kakor tudi ne, da je nekdo podaril za Novo domovino $10. Le neki rojak je rekel: "Za deset dolarjev gor. . . ." Dalje pravi dopisnik, da smo plačali najemnino. Plačali smo le radi storjene škode na kozarcih in za čiščenje.

Svetujem dopisniku Štefanu Vozelu, ko drugič kaj da v javnost, da opusti take stvari in piše kaj drugega, za kar se bodo čitatelji zanimali. — **Jacob Ozanich.**

Stališče Južne Amerike glede naseljevanja.

Revija Pan-American Magazine je nedavno priobčila članek pod naslovom "Immigration in Latin America", v katerem pisec mr. Samuel G. Inman opozarja na liberalnost priseljeniških zakonov južno-ameriških dežel. V zmislu večjega dela teh zakonov sme priseljenec dobiti stanovito količino poljedelske zemlje brezplačno ali skoraj brezplačno; možki, ki imajo družino, dobivajo navadno dvakrat toliko zemlje kot samci. Nekatere južno-ameriške republike plačujejo priseljenčevo potnino bodisi iz njegove lastne domovine ali pa iz pristanišča prihoda do kraja, kamor je namenjen. Ne pobira se nikaka carina na blago za hišno rabo, ki ga priseljenec prinese s seboj. Nove naseljence zalagajo s stanovito količino poljedelskih priprav; za nekoliko let so oproščeni od davka.

Mr. Inman navaja tozadevne brazilijanske določbe kot tipične v tem pogledu:

Brazilija. Brazilijanska vlada preskrbuje poljedelske priseljence in njihove družine, ki so dospeli v Rio de Janeiro, s hrano in stanovanjem ter z zdravniško oskrbo v priselniškem domu "Ilha de Flores", dokler ne morejo nadaljevati svojo pot do kraja, kamor so namenjeni. Stroške za pot in prevoz prtljage od Rio de Janeiro do končne naselbine plačuje vlada. Prtljaga in poljedelsko orodje so navadno prosti carine. Tolmači za razne jezike so na razpolago in, ako je treba, utegnejo spremljati novodošlece. Naselniški urad vodi zapisnik o farmah, ki potrebujejo poljedelske delavce, z navedbo mezd in drugih okoliščin; ta zapisnik je na razpolago onim, ki hočejo iti delat na farmo.

Priseljenci, ki nočejo delati kot poljedelski delavci za mezdo ali na kontrakt, se smejo podati v kako federalno naselbino, kjer so na razpolago primerna zemljišča s hišo ali brez nje, ali pa se lahko podajo v kak drugi okraj, ki ga priporoča naselniški urad.

Oni, ki se naselijo v federalnih kolonijah, imajo tudi sledeče olajšave: Brezplačni prevoz do naselbine; tri dni dela na mezdo ali kontrakt pri gradnji cest ali drugem javnem delu v naselbini tekom dobe šestih do osmih mesecev, tako da bo vsak poglavar družine imel zagotovljenih povprečno 15 dni dela na mesec, kar zadostuje za vzdrževanje njegove družine do prve žetve; brezplačne medicine in bolniška hrana tekom prvega leta; brezplačna zdravniška oskrba do "emancipacije kolonije"; brezplačno poljedelsko orodje; redne pošiljatve semen in poljedelske literature; ljudskošolska in poljedelska vzgoja za otroke med 6 in 14 letom; brezplačne šolske knjige za siromašne naseljence; olajšave glede pošte in brzojavljanja; informacije glede pravic in dolžnosti itd.

Povprečno zemljišče, ki se nakaže naseljencem, znaša 25 hektarjev (skoraj 62 akrov) in kupnina znaša od 8 do 30 milreisov ($4.37 do $16.39) za hektar. Ti loti se dobivajo s hišo vred ali brez nje; hiša se prodaje za toliko, kolikor je stala. Naselniški urad preskrbuje z začasnim stanovanjem one, ki si hočejo zgraditi svojo hišo.

Kupnina se plačuje v letnih obrokih v razdobju šestih do osmih let; plačevanje kupnine začne pa še le po tretjem letu naseljenja.

Priseljencem, ki so prišli v Brazilijo z družino, obstoječo vsaj od treh članov med 12. in 50. letom starosti, in ki se podajo v vladne naselbine, vlada kreditira ono vsoto, ki so jo potrosili za vožnjo tretjega razreda iz inozemstva v Brazilijo na račun hiše, zemljišča in drugih olajšav. Do takega povračila voznih stroškov pa imajo priseljenci pravico le tedaj, ako si od vlade priskrbijo zemljišče tekom dveh let, kar so prišli v Brazilijo.

Mr. Inman navaja tudi sledeče zanimive določbe glede priseljevanja v nekatere druge južno-ameriške republike:

Paraguay. Ta republika preskrbuje priseljence z brezplačno vožnjo iz Buenos Aires ali Montevideo do Asuncion, kjer priseljenec sme prvih osem dni dobivati brezplačno hrano in stanovanje v priselniškem domu, ako ostane še dalje, mora plačevati malenkostno vsoto na dan. Vlada je določila obširna zemljišča za inozemske naseljence. Vsak dejanski poljedelec, ki odgovarja zakonitim predpisom, sme kupiti pó 20 hektarjev (skoraj 50 akrov) zemlje za približno $1.60 za aker. Plačuje se na obroke v roku petih let. Tudi zemljo za paše je prav lahko dobiti.

Bolivia. Novi naseljenci imajo brezplačno vožnjo v mejah te države. Smejo kupiti od države po 50 hektarjev (125 akrov) zemlje za 10 centavos za hektar. Plačila se raztezajo na dolgo vrsto let. Bolivijanska vlada je določila te ogromne teritorije za priseljence, ali do sedaj le malo ljudi je vpo rabilo to priliko.

Argentinija. Ta republika stalno dodaje nove teritorije k ozemlju, namenjenemu za priseljence. Zemljišča se oddajejo v najem za deset let proti letnemu plačilu od $5 za hektar. Nihče ne sme kupiti več kot dva poljedelska lota po 250 akrov in en lot za pašnik. Tako poljedelsko zemljišče mora biti naseljeno tekom dveh let; do tedaj treba investirati $100 za govejo živino in po $250 za stavbo za vsako kvadratno miljo.

Čile. — Čile ima sedaj zakon, ki dovoljuje naseljencem prosto vožnjo iz inozemskega pristanišča do cilja. Po tem zakonu more vsak družinski poglavar dobiti 160 hektarjev zemlje in 500 pesos za stavbe, poljedelsko orodje itd.

Peru. — Nekatera javna zemljišča v Peru smejo biti prodana ali oddana v najem zasebnikom ali družbam. Bogati posestniki ali ogromne korporacije lastujejo večino orne zemlje ob obali. V delih, kjer se prideluje bombaž in sladkor, mali farmar in bogati tovarnar sklepajo take pogodbe, po katerih farmar dobi zemljo in vodo, ne pravice, a drugi četrtino let ne.

Guatemala. — Javno ozemlje je razdeljeno v lote od 1500 akrov; vsak lot stane od $250 do $300. Vlada ponuja premije za rejo tobaka, bombaža, kavčuka in drugih zaželjenih pridelkov.

Colombija. — Colombija in nekatere druge države Južne Amerike so baje jako liberalne proti priseljencem, ali mr. Inman ne navaja nikakih podrobnosti.

Priseljevanje je bilo do sedaj največjo v Argentinijo, Paraguay, Brazilijo in Peru. Prebivalstvo Argentinije je v glavnem evropskega izvira in 92 odsto tujerodnega prebivalstva je latinskega plemena. V Paraguay so šli zlasti oni, ki so hoteli ustanoviti velike kolonije; v zadnjih 30 do 40 letih je bilo ustanovljenih kakih 25 važnih kolonij.

Člankar trdi, da je bržkone po miljona Nemcev v treh južnih državah Brazilije. V Braziliji je tudi mnogo Italijanov, zlasti v Sao Paolo. V to državo se je tekom zadnjih let priselilo kakih 50,000 Japoncev, ki pridelujejo riž in tobak.

Tudi v Peru se je priselilo jako veliko Japoncev. V Mehiki ni po mr. Inmanu več kot 10,000 Japoncev. Kitajcev pa je precej, ravnotako v Panami in Kubi. Za časa, ko je mr. Inman pripravljal svoje poročilo, je bilo približno 40,000 Menonitov v Kanadi, ki so se pripravljali naseliti se v Mehiki tekom treh do štirih let. Menoniti so pripadniki neke nemške sekte, ki se je bila v 18. stoletju naselila v južni Rusiji; v Kanadi so izborno uspevali kot farmarji, ali radi svojega verskega nasprotovanja vsakemu vojskovanju so tekom vojne prihajali večkrat v konflikt z ostalim prebivalstvom.

Evropske in azijatske vlade obračajo sedaj svojo pozornost na Južno Ameriko kot zemljo, kamor naj napotijo svoje izseljence. Članker pa poudarja, da južno-ameriške dežele ne razpolagajo vedno s primernimi finančnimi sredstvi, da bi mogle vresničiti radodarnost svojih priselniških zakonov. — **F. L. I. S.**

Predal za informacije.

Odgovori na vprašanja.

Red. Lodge, Mont. — Osemnajsti amendment k ustavi glede prohibicije je postal veljaven za vse države Unije hkratu.

Devetnajsti amendment k ustavi, ki se bavi s splošno žensko volilno pravico je istotako veljaven za vse države in je bil sprejet dne 26. avgusta 1920. Država Utah ga je ratificirala (potrdila) že 30. septembra 1919. — Pozdrav!

Gandhi je prenesel post.

London, 10. okt. — Mohandas Gandhi, vodja indijskih nacionalistov, ki ima med svojimi pristaši tudi naslov "mahatma", to je čudodelec, je srečno dokončal 21-dnevni post, katerega si je naložil kot pokoro za verske izgrede med Hinduti in muslimani

Delavske novice.

(Federated Press.)

Predilničarji zmagali.

w London, Conn. — Štavku- delavci v predilnicah Edward Co. so se vrnili na delo po tednih boja. Izvojevali so od- nočnega dela in povišek

,000 tobačnih delavcev na štrajku.

mpa, Fla. — 15,000 izdelo- cigar, ki štrajkajo že štiri v delavnicah Tampe, je pri- ljenih na dolg boj. Delavci darni.

avka čevljarskih delavcev.

akefield, Mass. — Stavka v arskih tovarnah L. B. Evans Co. se nadaljuje. Družba je 35 letih uvedla odprto delav- Več ko 300 stavkarjev je no na stavkovni straži.

i in oljni baroni pozabijo na plače.

n Francisco. — Državna de- komisija je začela preiska- proti več lesnim in oljnim am v Kaliforniji, ki so obto- da nimajo nobenega rednega nega dneva za delavce. Za- zahteva, da so delavci izpla- najmanj dvakrat v mesecu, obtožene družbe plačujejo se jim zljubi.

Položaj v Illinoisu.

ringfield. — Mesečno poro- državnega delavskega depart- a se glasi, da so se delovne izboljšale v devetih me- in 35 industrijah tekom tri- dni do 15 septembra. Edino cago, Aurori in Danvillu je času narastla brezposel-

partment tudi poroča, da se tem času odprlo delo v šestih govnikih, v katerih je 2691 rjev dobilo delo.

arbinsko delo najbolj cvete v ngu, Ciceru, Decaturju, nstonu, Oak Parku in Peoriji. industriji za konzerviranje a in drugih živil je bilo upo- nekaj čez 2000 delavcev.

eznški uradniki zahtevajo povišek.

ashington, D. C. — Organiza- železniških uradnikov je lila vladnemu železniškemu nskemu odboru zahtevo za po- je mezde, oziroma vpostav- prejšnje višje mezde iz 1920. Uradniki povdarjajo, železniške družbe naredile 000,000,000 dobička v zadnjih tih, torej lahko privoščijo benecem malo priboljška.

Napake strokovnih unij.

awrence, Mass. — Tukajšnji ski list "Labor Advocate" obdolžil unijo tekstilnih delav- da sprejema v svoje vrste le ce irske, francoske in angle- narodnosti, na druge se pa ne a. Iz tega razloga je v tekstil- tovarnah še veliko delavcev rganiziranih.

Stavka cementarjev.

edwood City, Cal. — Tristo avcev v tukajšnji tovarni tland Cement Co. je na štraj- radi tega, ker je družba zahte- da delavci delajo po sedem v tednu.

HAL NI UBILA PRAVEGA ZAMORCA.

ki ne moreta spoznati v u- rjenem zamorcu napadalca.

hicago, Ill. — Drhal ni le iz- la strahopeten umor, ko je u- zamorca William Bella pod vezo, da je inzultiral dve mla- lenki, ampak zdi se, da je u- la pojdoma nedolžnega člo-

orge Bell, brat umorjenega orca, izjavja pri svoji izpove- da je bil njegov brat na potu ela domov in da ni inzultiral let. Tako trdita tudi dva dru- zamorca, ki sta bila na drugi ni ulici, ko se je podivjana ni navalila na ubogo žrtev.

dina, Betty Greenblattova, ki klicala na pomoč, pravi, da je rjeni zamorec samo po oble- podoben onemu, ki je inzulti- nje in njeno tovarišico Berto ehevo. Njena tovarišica iz- ja isto. Ne ena ne druga ne v umorjenem zamorcu spo- napadalca.

ontrina je vedno drži policija, priče pravijo, da ga je on udaril z batom, ki ga je po- ih tla. Policija je aretirala še Irvin Roekowitza.

dgar Dever je izrekel, da ob- da se je kaj takega zgo- Chicagu in da bo storil vse, je v njegovi moči, da se iz- krivci.

UMETNIK SE JE NAPIL ŽGANJA DO SMRTI.

Minneapolis, Minn. — Tukaj se je odigral dogodek, ki postavlja sedanjo človeško družbo v zelo slabo luč.

"Ako se tako napijem, da umrem ,ali me bodete pokopali?" je govoril Peter P. Lohne, umetni slikar, svoji hišni gospodinji.

"Seveda, pa nikar kaj takega ne storite," mu je odgovorila gospodinja.

Lohne je izginil prihodnji dan. Drugo jutro so ga našli pijanega kot klada in odpeljali so ga v bolnišnico, v kateri je zvečer umrl. Iz pisem, ki jih je imel pri sebi, so dognali ,da je Lohne.

Lohne je bil po narodnosti Norvežan. Bil je umetnik in je izdelaval slike za javno umetniško razstavo.

Do Delavskega praznika ni pil. Od tega dne je pa pričel piti. Nikdar ni zinil besede svojim prijateljem, kaj ga je prignalo tako daleč, da se je udal pijači.

Včasi stokamo, da smo Slovenci tisti nehvaležni narod, ki pusti propadati svoje umetnike. Pri vseh narodih danes propadajo umetniki, ako so se rodili kot siromaki. Buržoazija nima okusa za umetnost, posebno če umetnost ne služi kapitalizmu. Redki so umetniki pri vseh narodih, ako so se rodili kot siromaki, da jim priznajo to, kar jim gre, dokler so še živi. Prava umetnost se bo razvila še le v socialistični družbi, ko ne bo profit odločeval, kaj je in kaj ni umetnost.

ŽUPAN V JOHNSTOWNU JE NAKLONJEN FAŠISTOM.

New York, N. Y. — Unija za ameriške civilne svobodščine se je obrnila na Louis Frankeja, župana v Johnstownu, Pa., da dovoli protifašističnim Italijanom tiste pravice za sklicanje shodov kot fašističnim. Župan je odklonil protifašističnim Italijanom peticijo za obdržavanje shoda, češ, da so za obdržavanje shoda vprašali Italijani, ki jih župan ne pozna. Unija je naznanila županu, da prevzame odgovornost za shod in da bo na shodu navzoč tudi njen zastopnik. Unija še ni prejela odgovora od župana.

Mogoče si župan v Johnstownu domišljuje, da ustava Združenih držav dovoljuje obdržavanje shodov samo državljanom italijanskega pokoljenja, ki jih župan pozna. Nič bi ne škodilo, ako bi kateri delavec prečital ustavo Združenih držav županu, da bi tako spoznal, da se bo moral še precej učiti, da bo ravnal, kot se spodobi za ameriškega državljana in župana ameriške občine. Nekateri ljudje si pač domišljajo, da jim je Bog dal tudi pamet, ako so bili izvoljeni v javni urad.

KAMPANJA ZA ORGANIZIRANJE DELAVSTVA V TEKU.

Cleveland, O. — Centralna strokovna organizacija "Cleveland Federation of Labor" je ustanovila organizacijo za propagando pod imenom "Trade Promotional League", ki ima namen širiti resnico, zakaj se morajo delavci organizirati strokovno, da se uspešno bojujejo proti kapitalistični mezdni sužnosti. Ta organizacija zdaj obdržava shode ob cestnih vogalih in govorniki razlagajo v poljudni besedi pomen strokovne organizacije za delavstvo. Med govorniki nastopa tudi stari bojevnik in socijalist Max S. Hayes, urednik strokovnega lista "Cleveland Citizen". Shodi se obdržavajo tudi na Javnem štirikotu (Public Square), tako, da lahko moderni sužnji z belimi ovratniki slišijo, da se morajo organizirati, ako hočejo doseči boljše življenjske pogoje.

Troške za shode pokrivajo lokalne unije.

DUHOVEN JE USTRELIL ZAMORCA.

Fairmont, W. Va. — Porota je pronašla krivim, da je rev. E. O. Jones, duhoven metodistovske episkopalne cerkve in odbornik Kukluksklana sokriv, da je bil ustreljen zamorec Daniel Washington.

Kako velika razlika med mojstrom in njegovimi nasledniki! Mojster je učil — ljubite se med seboj—ljubi svojega bližnjega kot samega sebe, njegovi nasledniki pa zahajajo tje, kjer se uči sovraštvo do bližnjega.

Med mojstrom in plagijatorjem je bila vedno razlika. Bila je takrat, ko je živel še mojster in je danes, ko se je že zdavnej spremenil v prah in pepel.

KOMUNISTI SO NA GLASOVNICI V 12 DRŽAVAH.

Chicago. — (Feder. Press.) — Workers party (komunistična stranka), ki se letos prvič vdeleži predsedniških volitev, bo imela elektorje za svojega predsedniškega kandidata W. Z. Fosterja in podpredsedniškega kandidata Gitlowa v dvanajstih državah, kot javlja tajništvo stranke. Države, ki so do danes sprejele komunistične kandidate na oficijelno glasovnico, so sledeče: Colorado, Illinois, Iowa, Massachusetts, Minnesota, Montana, New York, New Jersey, North Dakota, Pennsylvania, Washington in Wisconsin. Države, ki morda še sprejmejo kandidate na glasovnico, so: Connecticut, Indiana, Missouri in Rhode Island.

Vstaja v Hondurasu udušena.

Tegucigalpa, Honduras, 10. okt. — Uradno poročilo se glasi, da je vladna armada dodobra pometla z zadnjimi ostanki vstašev v hribevju Tonampua.

Vesti iz Jugoslavije.

Smrtna kosa. V Draždanih na Saksonskem je pri svoji hčeri umrl rojak inženjer Frank Zmrzlikar, rodom iz Logatca, tovarnar v Deutsch-Wagramu v Avstriji. — V Sarajevu je umrla Francka Kavčič, rojena Cankar, sestra pokojnega pisatelja Ivana Cankarja. Iz Celja se je podala v Sarajevo k bratu kanoniku, kjer je zbolela na španski bolezni in pljučnici.

Dva smrtna slučaja na Jesenicah. Dne 21. sept. se je v samomorilnem namenu vrgel pod vlak 20 letni elektrikar Albert Tušl. Vlak ga je tako razmesaril, da ga niti spoznati niso mogli. V smrt ga je gnal najbrže odpust iz tovarne. — Dne 22. sept. je ponesrečil 18 letni delavec Peter Šimnic. Stisnila ga je železna plošča, težka skoro 1600 kg. V strašnih bolečinah, a pri polni zavesti, je umrl.

Težka železniška nesreča se je pripetila na progi med Zagrebom in Sesvetami. Na nepojasnjen način sta padla dva potnika iz naglo vozečega vlaka, in sicer posestnik Ljuba Kosekovič iz Sesvet, kateremu je kolo odrezalo obe nogi in trgovec Marcelj Vogt iz Zagreba, ki je ves razmesarjen ostal na mestu mrtev.

Bestijalen roparski napad. V noči od 21. na 22. sept. je bil 57-letni Vincenc Kinkl, posestnik iz Partinj, napaden na cesti med St. Lenartom in Sv. Trojico. Dosedaj še neznani napadalec je Kinkla udaril s kolom tako močno po glavi, da je ta padel na tla. Ko se je Kinkl hotel dvigniti, je napadalec udrihal ponovno po njem toliko časa, da je Kinkl obležal v nezavesti celih osem ur. Drugi dan so ga prepeljali v bolnico v Maribor, kjer se je ugotovilo, da mu je napadalec razbil lobanjo, zlomil dvakrat desno leht; ga težko ranil, mu izbil pet zobov in mu odrgnil kožo. Oropal pa ga je tudi popolnoma in ga pustil ležati na licu mesta v samih hlačah in srajci.

Samomor šestnajstletnice. Na Sušaku je te dni vzbudil veliko senzacijo samomor 16 letne Marice Sokolič, hčerke finančnega podkontrolorja v p. Dekle se je vrglo s strehe na dvorišče in na mestu obležalo mrtvo. Motiv strašnega čina: beda in težke razmere v obitelji.

IZ PRIMORJA.

Matteottijevo zanimanje za nasilja nad slovenskim prebivalstvom v Julijski Krajini. Tržaški poslanec dr. Wilfan je našel med svojo korespondenco pismo pokojnega socialističnega poslanca Matteottija, ki dokazuje, da se je umorjeni borec za pravično stvar zanimal tudi za usodo našega naroda. Pismo se glasi: "Prosim Vas, da mi sporočite glavne slučaje nasilja in nezakonitosti, ki so se pripetili v Julijski Krajini na škodo Slovanov od 4. novembra do danes z natančno navedbo imen, dni in krajev." Sledi datum in podpis. Iz tega pisma je razvidno, da je Matteotti pazljivo zasledoval tudi fašistovska nasilja nad našim ljudstvom, ki ga bo baš radi tega gotovo ohranilo v hvaležnem spominu.

Goriška fašistovska organizacija je imela 23. sept. zvečer sejo vodstva, na kateri se je razpravljalo o težavnem političnem položaju ter o borbi zoper prostozidarstvo. Vsi fašisti, ki so obenem framazoni, se morajo odpovedati ali prostozidarstvu, ali pa izstopili iz fašistovske organizacije.

Cesar Franc Jožef.

Nadaljni odlomki iz tajnega habsburškega arhiva.

Dunajski listi nadaljujejo z objavljanjem habsburškega arhiva. Posebno zanimive podatke prinaša "Neues Wiener Tagblatt", ki popisuje cesarjevo detinstvo in mladost.

Franca Jožefa so vzgajali od rojstva dalje kot bodočega cesarja. Ko je bil deček šest let star, je dobil nadvzgojitelja v osebi grofa Bombellesa. Njegov oče je emigriral iz domovine za časa velike francoske revolucije. Bombelles sam pa je vršil drugo službo na dvoru in je bil pod nadzorstvom najvojvodinje Sofije, Franc Jožefove matere. Prestolonaslednikov pravi učitelj je bil pa grof Coronini, potomec Italijansko-nemške rodbine in plemič. Coroninija slikajo vsi kot mrkega, zakrknjenega človeka, ki je imel velik upliv na značaj cesarjevičev. Ko je Franc Jožef dosegel trinajsto leto in ga je prevzel v vojaško šolanje polkovnik Hauslab, je postal veselejši.

Detinstvo je preživel Franc Jožef na Dunaju v dvornem gradu in Schoenbrunnu ter deloma v Ischlu. Hofburg in tudi Schoenbrunn sta bila takrat silno neprikladna za bivanje. Radi tega so vsi nadvojvode in nadvojvodinje, ki so bivali na Dunaju, bili bolj rahlega zdravja. Neprestano so kašljali in bili nahodni. Cesarja so poleg tega celo življenje preganjale bronhite.

Cesarjevič je bil že od zorne mladosti naprej navajen na red. Očividci pripovedujejo, da ni legel spat nikoli dokler ni spravil svojih igrač na določeno mesto. Posebno pozornost je budil s svojim izvrstnim spominom. A bolj kakor vse drugo skupaj so ga zanimali vojaki. Že tri, do štiri leta star je baje dobro razlikoval "aeice" (oficirje) od "dadov" (vojakov). Če se mu je kdaj posrečilo uteči na hodnik ali v kako dvorano k grenadirjem je začel pred njimi eksercirati.

Učna tvarina, katero je moral Franc Jožef predelavati v svoji mladosti, je bila po obsegu naravnost ogromna. Poleg vojaškega vežbanja se je moral posebno učiti jezikov. Pisal in govoril je Franc Jožef korektno samo nemški. V češčini so ga podučevali lakaji. Sprva se je moral pridno učiti tudi latinščine, v kateri je občeval z madžarskimi in poljskimi plemenitaši. Francoski je govoril dokaj spretno, pisati pa ni znal. Tudi v italijanščino se je nekoliko seznanil, dočim angleškega jezika ni razumel.

Po ljudski šoli je moral cesarjevič predelavati z vsem naporom sil zgodovino, naravoslovje in jurisprudenco. Naravoslovja se je učil pri opatu Rausherju, poznejšem dunajskem knezoškofu, ki je bil takrat ravnatelj Orijentalske akademije. V umetnosti vladanja ga je podučeval zadnja leta svojega življenja knez Metternigh. Za glasbo se Franc Jožef ni posebno zanimal; glasom ustnih izročil ni imel imel nobenega posluha. Pač pa je bil v mladosti nadarjen za risanje. Njegovi učitelji pa tega daru niso vzgajali in razvijali.

•

Nedeljske "N. F. Presse" prinaša nekaj zanimivih dokumentov, ki kažejo Franc Jožefovo cesarjevanje v jasni luči. Ko je l. 1874. splavalo na površino vprašanje španske republike, je hotel Franc Jožef kot lisjak skriti sebe in je poslal grofu Andrassyju šifrirano pismo, v katerem je naložil slednjemu skrb v tej zadevi. Bismarck je namreč bil zoper priznanje, Franc Jožef pa ni bil niti za, niti proti, temveč je hotel narediti v vsakem slučaju prav. Zato je ukazal Andrassyju, naj gleda, da ne zaplete monahije v neprijetnosti.

Nemški cesar Wilhelm I. je l. 1884. ponesrečil na neki ježi. Padel je s konja. Franc Jožef ni vedel, ali naj bi mu čestital na tem, da se ni posebno poškodoval, ali naj bi molčal. Naposled je tudi to prepustil uvidevnosti grofa Kálnokyja, ki je uredil zadevo po svojem prepričanju in čestital nemškemu cesarju k srečni rešitvi.

Interesantno je tudi stališče cesarja ob smrti njegovega sina, cesarjeviča Rudolfa. Franc Jožef je naznanil evropskim dvorom ta smrtni slučaj kot posledico kapi. Samo pri papežu je navedbo vzroka smrti opustil. Poročal mu je: "V globoki žalosti javljam Vaši Svetlosti smrt mojega sina Rudolfa. Prepričan sem, da sočustvujete z mano ob tej strašni izgubi. Jaz vidim v njej žrtev, katero je zahteval Bog, kateremu sedaj vračam sina brez zoperstavljanja. Prosim Vas, podelite meni in moji družini svoj apostolski blagoslov."

Korespondenca iz mladostnih dni Franca Jožefa je razposajena in kaže poznejšega mrkega suverena v šegavem in norčavem razpoloženju. Večkrat je Franc Jožef v svojih pismih naslikal ta ali oni prizor, katerega je hotel ponazoriti s peresom. Napravil je prav komične figure, pajace, dame v različnih pozah, gospode itd. Predmet njegovega karikiranja so bili vedno samo civilisti. Uniforma je bila od persiflaže izključena.

NAVODILA IN NASVETI.

Mazilo za razpokane roke. Vzemi eno žlico medu, dve žlici ovsene moke, kakor jajce velik kos svinjske masti, dva rumenjaka in malo rožne vode. Vse to dobro zmešaj in premesi, da nastane voljno mazilo; namaži si z njim zvečer roke, ko si jih poprej umila v gorki vodi. Dobro je tudi roke parkrat na dan namrgniti s citronovim sokom. To sicer malo peče, a pomaga.

Posode iz steklenine (emajla), kjer se je nabralo že dosti nesnage, ki jo je težko spraviti proč, čistimo najbolje s petrolejem, s katerim jih odrgnemo. To sredstvo emajlu prav nič ne škoduje. — Lijake v kuhinjah, ki so že vsi umazani in mastni, je tudi dobro semtertje osnažiti s petrolejem.

Klobase pečenice postanejo posebno okusne in ne počijo, če jih pomočimo, predno jih damo peč, za par trenutkov v vrelo vodo in jih potem spečemo brez masti v ponvi. Tudi bifteki postanejo zelo sočni in okusni, če jih pomočimo prej v vrelo vodo, predno jih pečemo v vrelem surovem maslu.

Madeže od sadja odpravimo najbolje iz belih in svetlih tkanin z žvepljanjem. Madež pomočimo dobro z vodo, tkanino nam drži kdo dobro napeto, mi pa držimo pod njo prižgano žveplenko tako, da pridejo žveplene pare na madež. Če madež ni še čisto izginil, namočimo še enkrat in žvepljamo nanovo.

POZIV!!

Pozivljam rojaka Martin Klopčarja, da prekliče v listu Prosveta do dne 27. oktobra, 1924, kar je govoril pred par meseci oziroma nerešnice, ki jo je govoril pred rojakom Valentin Leskovcem in njegovi soprogi v Presto in Bridgeville, Pa., o meni in o moji soprogi, ker sam dobro ve, da take stvari se ne smejo govoriti. Torej ako tega ne prekličeš do omenjenega dne, se boš moral zagovarjati na pristojnem mestu. Mike Bartolich, Box 336, Moon Run, Pa. (Adv.)

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904. — Inkorp. 17. junija 1907. v državi Illinois.

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Culnkar, podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 103, Johnstown, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik bolniškega oddelka Blaz Novak, gl. blagajnik John Vogrich, urednik glasila Jože Zavertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

POROTNI ODSEK:

John Underwood, predsednik, 407 W. Hay St., Springfield, Ill., Martin Železnikar, Box 276, Barberton, Ohio, Fred A. Vider, 2405 S. Hamlin Ave., Chicago, Ill., John Teršelj, Box 92, Hendersonville, Pa., John Gorišek, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.

BOLNIŠKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽJE: Blaz Novak, predsednik, 2657-59 So. Lawndale Av., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrožič, Box 286, Moon Run, Pa. John Grošelj, 14621 Pepper Ave., Cleveland, O.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Sular, Box 104, Gross, Kans., za jugozapad. Max Marc, Box 166, Buhl, Minn., za severozapad. Mike Zugel, 5453 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadzorni odbor:

Frank Zaitz, predsednik, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill., Frank Somrak, 5817 Prosser Ave., Cleveland, O., William Sitter, 6404 St. Clair St., Cleveland, Ohio.

Združitveni odbor:

Predsednik: Frank Alič, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill. Jožko Oven, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill. Jos. Skuk, 6404 Orton Ct., Cleveland, Ohio.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6233 St. Clair Ave., Cleveland, O.

POZOR!—Korespondenca z gl. odborniki, ki delajo v glavnem uradu, se vrši takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika se naslovi: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVI: Bolniško tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote vobče se naslovi: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI Z BLAGAJNIŠKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse pritožbe glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru se naj pošiljajo Frank Zaitzu, predsedniku nadzornega odbora, čigar naslov je zgoraj.

Vsi prizivi na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na naslov: John Underwood, 407 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spisi, naznanila, oglasi, naročnina in vsoti vse kar je v zvezi z glasilom jednote, naj se pošilja na naslov: "Prosveta", 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Rad bi izvedel

za naslove mojih treh bratov namreč Ignac, Frank, in John Škoda doma iz vasi Zank, štev. 15, pošta Krška vas na Dolenjskem, Jugoslavija. Cenjene rojake širom Amerike prosim, če kdo ve kje se kateri teh nahaja, naj blagovolijo naznaniti naslov mojemu prijatelju Mihael Račiču, 1059 Addison Rd, Cleveland, Ohio. Za kar bom jaz Jožef Škoda stanujoč že 9 let v Ruziji zelo hvaležen. Ako pa oni sami ta oglas čitajo, so prošeni, da se javijo na gornji naslov mojega prijatelja kateri bo potem meni sporočil.

(Adv.)

NAUCITE SE ANGLEŠKO

Mi vas naučimo govoriti, čitati in pisati angleški jezik potom pošte v kratkem času. Da vas prepričamo vam pošljemo na poskušnje eno lekcijo. Znanje angleščine vam bo v korist. Ne odlašajte temveč pišite takoj s učenjem. Naslov: "Slovensko-Angleška šola", 3639 W. 26nd St., cor Millard Ave., Chicago, Ill. — (Adv.)

DA SKUHAŠ DOBRO PIVO. PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v zalogi slad, hmelj, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričajte, da je doma pri nas, kuhani vedno le najboljši in najcenejši.

Grocerijam, sladčičarjem in v prodajalne železnine damo primeren popust pri večjih naročilih. Pišite po informacije na:

FRANK OGLAR,
6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

KROJAČ.

Priporočam se rojakom Slovencom in Hrvatom za vsa krojaška dela. Nova naročila izvršujem po najnovejši modi in najfinejše delo. Za vsa dela meni izročena jamčim. Popravljam, likam, čistim in vredim vse potrebno. V okolici Detroita pridem na zahtevo na dom po vsako delo in prinesem vzorce seboj. Pokličite me na telefon: West 2367.

JOSIP OBRANOVIČ, krojač.
3960 Dix Avenue W.
Detroit, Mich.

LOTE FARME HIŠE

Ako imate loto v državi Ohio vam mi sezidamo hišo na njo na lahke odplačilne obroke.

Prazne lote ne prinašajo nič.

Ako imate lote in jih želite prodat,

PIŠITE NAM

Mi imamo nekaj lepih hiš in nekaj farm za prodat.

Za nadaljna pojasnila pišite na:

UNION LAND & CONSTRUCTION CO.,
210 Union Building,
Youngstown, O.

Iz prazgodovine zemlje.

Prirodoslovni pogovori.

Spisal dr. Pavel Grošelj.

(Dalje.)

Morske zvezde raztezajo po stenah svoje lene ročice, drobni rački begajo in se skrivajo preplašeni po hodnikih, ko se je nanje kot pšica sprožila sipa z vencem ovijajočih se rok.

S tisočletnim delom so zgradile drobne živalice ogromne apnene stavbe.

Ob obrežju celin in otokov, kjer globina vode ne presega 50 metrov, se nastanijo nežne korale; na milijone in milijone se razmnože in vsaka si zgradi v svojem telesu majhno apneno ogrodje in tako vzraste iz milijard poedincev v lepem zadružnem delu prostran podmorski hrib iz apnenca. Koralje pri dnu umirajo druga za drugo, vrhu griča pa kipe in gradijo nove, dokler ni stavba dosegla morske gladine. Kakor se dvigajo zidarji pri stavbi hiše na zunanjem ogrodju vedno više in više, tako izumirajo korale v dozidanih spodnjih delih svoje stavbe in le ob vrhu okopa kline življenje in delo.

Taki koraljni okopi obdajajo cele kontinente in obširna otočja tropičnega morja.

Iz plitvega morskega dna se dviga tak koraljnik proti morski gladini, kot da bi iztegoval roke proti svetlobi.

Našlo pa so v tropičnem morju koraljnike več tisoč metrov globoke in daleč okoli njih ne zapaziš niti pedi kopne zemlje; zunaj v širokem morju, daleč od otokov in celin, samevajo te čudovite stavbe.

Več tisoč metrov pod morsko gladino naj bi bile torej jele graditi koralje te orjaške okope? Kako vendar? Saj koralja niti sto metrov pod morsko gladino ne more uspevati, ker tamkaj ne najde več zase potrebnih življenskih pogojev.

Darwin je rešil to čudovito uganko.

Tu, kjer danes zija globoko morsko brezno, je nekoč valovilo plitvo morje in čreda otokov se je solnčila v južnem dnevu. Koraljne živalice so se nastanile po plitvinah ob obrežju in zasnovale svoje trdne okope.

V stotisočletnih utripih se je nižalo morsko dno, globlje in globlje se je nagibala zemeljska skorja; v stotisočletnem delu se je višala koraljna stavba, više in više solnčnemu dnevu nasproti.

In sedaj se zamisli v duhu v to gigantsko borbo življenja!

V vrtoglave globine se potaplja morsko dno in ž njim koraljni okopi, v neizprosno smrt vabi morje koralje, toda kakor potapljajoči se človek iztegujejo živalice svoje ročice proti morski gladini.

Kolikor temelja jim je požrlo morsko brezdno v tisočletjih, toliko višine so dogradile z neumornim skupnim delom; in ko je morje že davno pokopalo otoke v svojo noč, koralja se še šoplje v valovih, razžarjenih od južnega solnca, in z neutrudnim delom kljubuje poginu.

In sedaj se ozri na Keopovo piramido in Eiflov stolp, — in rdečica sramu naj ti zalije lica!

Tako triumfira življenje nad prirodnimi silami in z dolgotrajnim delom je zgradilo pod morjem ogromne stavbe iz koraljnega apnenca.

Nikjer pa ne zapazimo one brutalne Cuvierjeve borbe; ne z hipnimi katastrofami izbruhi, s počasnim trajnim delom se vrše izpremembe v prirodi.

Da, nekaj veličastnega in mogočnega je skritega v naravi, toda to veličastvo se ne pojavlja v brutalni, trenotni moči — temveč v trajnosti njenih sil.

Ne v intenzivnosti, temveč v ekstenzivnosti prirodnih izprememb leži ključ do zgodovine zemlje.

Angležu Lyell je odprl s tem ključem zemeljsko preteklost in tedaj smo zazrli pred seboj giganta, ki je držal zemljo v rokah in ji preobražal lice: Čas!

Niagara in koralje ter utripi zemeljne skorje pa so orodje tega giganta.

Vsak košček kopne zemlje rušijo in trgajo, drobe in meljejo prirodne sile; deroče reke nosijo s seboj vse ostanke tega razdirajočega dela in jih odlagajo ob obrežju kot prod; najdrobnejšo mel pa poplakne gibki val ter jo odnaša na svojih ramenih morju v naročje, in na njegovem dnu se usedejo nežni drobci v prostranih mogočnih plasteh podmorskega blata.

Tako razdira voda na kopni zemlji, na dnu morja pa gradi in zida. In pridruži se ji tamkaj na milijone malih stavbiteljev, koralj in drugih živalic, ki ji s svojimi apnenimi in kremenčastimi hišicami pomagajo graditi visoke sklade.

In tako bo slednjič grabežljivi val splaknil zadnjo trohico kopne zemlje — in jo odložil na morskem dnu.

— Toda zemeljsko srce utripljе!

Vedno bolj se hladi in krči zemeljsko jedro in njena suknjica, skorja, ji postaja preohlapna. In jame se gubati kakor koža ostarelemu človeku.

Tu se niža in izginja starodaven kontinent pod morsko gladino, tamkaj se dviga morsko dno, in skladi podmorskega blata in živalskih stavb se vzpenjajo v mogočnih skalnih hrbtih iz morskih valov; kajti v tej dolgi, napregledni dobi so se sprijeli blatni drobci v mogočne kamenite sklade.

In zopet se zgane skalni hrbet novega kontinenta.

Preširok je postal in ne prilega se več dobro skrčenemu zemeljnemu jedru, sesedel bi se rad. Mogočni stranski pritiski in silni napori se pojavljajo v prostrani plošči, in v nebotična podolžna gorovja se zgnetejo in zgubajo dosedaj vodoravno težeče plasti, prepočijo in prelomijo se pod pritiskom gorotvornih sil, razbeljena lava priteče po razpokah iz zemeljnega jedra in vulkani se nastanijo na njih vzporedno z gubami gorskih slemen.

Kot preperel obok se je razdrobila zemeljna skorja v posamezne plošče, in kadar se le nekoliko zgrne katera izmed njih, tedaj bič njene prebivalce šiba potresa.

Tako se je v velikih potezah vršila zgodovina naše zemlje, seveda ne s tako razburjeno naglico, kakor sem jo očrtal gori v kratkih stavkih, temveč v mirnem veličastvu v teku dolgih, neštetih enonov.

V sedanjosti nas je učil Lyell iskati preteklost zemlje in v silah, ki še danes delujejo okoli nas, spoznavati vzroke njenih izprememb.

V neznatne utripe so se pod njegovim vplivom razblinile Cuvierjeve katastrofe, in stotisočletni čas jim je odvzel vso grozo in ublažil njih razdivjane sile.

Bujno življenje pa je kilo vse ta čas vseširom prostrane zemlje brez presledka. Rod za rodom je umiral in se nanovo porajal. Cela grobišča živalskih in rastlinskih mrličev so se kopičila na dnu morij, jezer in rek, kjer je nešteto poginulih bitij našlo svoj grob. In prod ter blato sta jih ovila v svoje varne sarkofage in tako v svojih skladih shranila mnogoštevilne življenske novce prejšnjih dni.

Iz okamenelih, iz morskega dna v solnčne višave dvignjenih in nagubanih skladov so zgrajena malone vsa gorovja, dež in veter, solnce in led pa so razorali gube in iz njih modelirali vso romantično mnogoličnost in razkosanost gorskega sveta.

(Dalje prihodnjič.)

Razno.

Generalni konzul — trgovec z dekleti. Baš te dni ko se vrši v Gradcu zasedanje kongresa za pobijanje prostitucije in trgovine z dekleti, se je pripetil na Dunaju nov slučaj, ki kaže kako premišljeno in zvito je razpredena po večjih mestih mreža trgovcev z belimi sužnjami. Dogodek ima sledeče ozadje:

Pred kratkim je prišla na policijo v Gmundenu žena nekega tamošnj. gostilničarja in je prosila za podelitev ženitne pravice njeni še ne 18letni hčeri. Uradniku je pripovedovala, da se otroku zelo mudi. Njen ženin, je dejala, se imenuje dr. Pollander in je generalni konzul argentinske republike.

Policiji se je zdela reč sumljiva. Radi tega uradnik ni hotel izdati zaprošenega dovoljenja, temveč je materi dekleta naročil, naj pošlje "generalnega konzula" v urad, da se bodo ž njim pomenili uradni činitelji. Mati je odšla domov in je povedala bodočemu zetu, da se mora zglasiti na policiji sam. Seveda pa temu ni prišlo na misel, da bi izpolnil poziv. Pačpa se je še dalje ustil, da mora odpotovati do 16. septembra nazaj v Argentinijo kamor ga zovejo oblasti. Dejal je tudi, da je njegov oče velik bogataš in da bo on podedoval po njem vse premoženje. Tudi je ženskam natvezil, da ima svoj denar naložen v neki močni angleški banki.

Policija je začela o tem človeku poizvedovati in je doznala, dozdevni dr. Pollander nazn v hotelu kjer stanuje pod vom "generalni konzul dr. ček iz Argentinije". Mož najbrže izvohal, da mu gr kožo ter se je hitro preseli Dunaj. Tam se je nastanil jo "nevesto" v nekem hotel koder je pred dnevi žrtev ginil.

Mati odpeljanega dekleta veda šele sedaj prišla k sebi na policiji povedala vse. "G rálni konzul" se je hotel tak poroki peljati v Pariz, kam hotel vzeti s sabo še "nevest sestro, ki je tudi zalo deklet

Dunajska in gmundenska cija sta brzojavili na vse s naj oblasti "generalnega k la" aretirajo in pridrže v za Sumijo namreč, da je mož p gan pustolovec in da kupč dekleti.

Iz Madjarske je ušel na I znani ogrski pisatelj in re kanec Emmerich Veer. Hort vi banditi so ga pred ned zaprli, ker je nastopal za kratično republiko — v rep za republiko! V ječi je i vid na enem očesu, pretilo isto na drugem. Na interv Lige za človeške pravice je b časno izpuščen. MacDonal Herriot sta zanj nastopila, bodo je izrabil, da si zasigur bodo za nadaljne delovanje tej kulturni in splošni sramo jo predstavlja katoliška H jeva Madjarska; ušel je v planu iz Madjarske.

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (Aug. 30-1924) pomeni, da vam naročnina poteče na ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljen, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče ustavljen, vsled napačnega naslova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je $5.00 in za pol leta pa $2.50. Člani S. N. P. J. plačajo za pol leta $1.90 in za celo leto $3.80.

Za mesto Chicago in Cicero za leto $6.50, pol leta $3.25, za člane $5.30.

Za Evropo stane za pol leta $4.00, za vse leto pa $8.00.

Tednik stane za Evropo $1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., CHICAGO, ILL.

Ivo Šorli:

ZADNJI VAL.

(Dalje.)

Da, ali mi ni celo dolžnost, da smatram to njeno nagnenje le za zablodo, ki naj je ne izrabim, ne zlorabim, nego rajši počakam, da jo sama spozna, da se iztrezni, da se ozdravi?

Res! Stoj — to je misel! Če bi jaz sam pomagal spet na pravo pot?

Sklenjeno! Hočem! Samo tega še ne vem, kako. Toda, če je sredstvo, mi nobeno predrago, nobeno pretežko ne bo!

XVI.

Če pogledam po svoji življenski poti nazaj, lahko rečem, da sem se smel šteti vsaj dolgo let med tako zvane ljubeznive ljudi. To je svojstvo, ki ga more dati samo narava. Zakaj ako si si ga edino z vzgojo pridobil, učinkuje le za skrajno silo in potrebo: da nagovoriš znanca na cesti, ki ako ti ni dobrodošel, skratka, da opraviš v predpisani obliki vsakdanje posle življenja. Vedno pa si v nevarnosti, da ostrejši opazovalec in poznavalec začuti praznoto v tvojih besedah in hladnost v tvojih kretnjah; a pred vsem bo tebi samemu vsa ta prijaznost povzročila neprijetno muko; vprav ker igraš le vlogo, za katero nisi bil rojen.

Navadno se pokaže že v prvih letih, kdo je izvoljen, kdo ni. Videl sem to pri drugih, posebej pri sebi. Sicer bil v prvi deški dobi silno plah — mislim, da so bili več ali manj taki vsi delikatni ljudje — toda čim sem prebolel to bolezen (bila je res bolezen, ker sem mnogo trpel zato), sem med starejšimi ljudmi naravnost zaslovel. Neštetokrat so me hvalili moji materi v obraz, češ, kako se znam razgovarjati, če me kdo ustavi na poti v šolo, pa tudi odrezati kakor kak velik. Pozneje sem bil zelo priljubljen med tovariši in še pozneje med prijatelji, čeprav nisem bil humorist. Da nisem bil to, sem namreč vedno iskreno obžaloval, ker sem videl, da so takemu človeku odprta vsa vrata, še bolj nego duhovitežu, ki samo zato, da mu ni treba "požreti" kakega dovtipa, večkrat tudi razžali.

Osobito srečo sem imel pri ženskah in lahko rečem tudi ž njimi. To pa zato, ker sem bil preveč ljubezniv, da bi bil vse druge zanemarjal radi ene, akoravno me je katera bolj prevzela kdaj. In ker tudi od te nisem hotel, oziroma maral zahtevati, naj se radi mene odreče drugim. Poleg tega mi je bila duša vedno odprta za vse lepote življenja, uho za vse harmonije stvarstva. (Morda je zame značilno, da mi je bil dober orkester vedno ljubši od najboljšega virtuoza, poln zbor milejši od še takega solista.) Seveda pa ne, da bi bil eden izmed tako zvanih metuljev, ki letajo od eveta do eveta in vzamejo, kjer se jim kaj nudi. Taki ljudje, tudi če niso grobi uživalci, ki sploh ne pridejo do medu, skritega pri vsaki pravi ženski le na dnu njene duše, taki ljudje puščajo za seboj, ako že ne — naj mi bo dovoljeno! — sledov umazanosti, vsaj sledove žalosti. Meni je bila lepota vedno le v vedrosti in radosti, a žalost moji solnčni naravi odvratna tudi v zavesti takega spomina.

Da, samo moja ljubeznivost je bila kriva celo, če sem se nekoč zapletel tudi v mrežo, iz katere se nisem mogel rešiti brez škode — za mrežo samo . . . Zablodil sem bil s tako zvane prave poti in moral biti res proti svoji volji utelesa v zakonu nesrečni ženi. Položaj, v katerega sem prišel na ta način: razmerje do njenega moža in to, kar sem čutil, če so me "strica" obkoli njeni otroci, a nič manj tudi gabna zavest, da stojim, rekel bi, v sami nočni srajci pred vsem deloma zgražajočim, deloma muzajočim se svetom, mi je vzbudil naravnost topo strmenje nad prijateljem, ki je hodil tako vso svojo mladost in še nekaj let pozneje kakor čednik od hiše do hiše in imel to življenje očividno še za zanimivo.

Pozneje, po tistih najhujših časih mojega življenja sem nenadoma opazil, da so se napravila med svetom in med mano neka vrata. Poudarjam: vrata, ne zid; ker tega še danes ni in ga pač nikoli ne bo.

Bil sem zelo presenečen. Mislil sem si prej namreč vedno, da je preveč močno solnce v moji duši, da bi se mogla dvigniti v njej taka pregraja. Ta se napravi tam, kjer ne stoji že od rojstva, vendar vedno samo v senci! Tudi sem se smatral proti tako zvanim razočaranjem precej zavarovanega: gledal sem od nekdaj z jasnim pogledom v življenje in že celo ljudem v srce ter se nisem nikdar vdajal domnevam, da so blagi, da radi pomagajo in kar je takih lepih besed; nego da priskočijo na pomoč le, da se te odrižajo, ako ne odnehaš; in tudi to šele v zadnjem hipu, ko je tvoj položaj nad breznom že tako obupen, da pretresa vsakega posameznika posebej in gruča tvojih reševalcev kot tako obenem.

No, ko sem videl, da se je napravilo, kar se je napravilo, mi niti neprijetno ni bilo. Saj na teh vratih navzlic vsemu ni bilo nič v resnici mračnega.

Brez trpkosti sem še dalje gledal ven na plan in na ljudi; celo na tiste, ki so hladno skomignili, ko sem se držal samo še za vejico zadnjega grmička. Tudi vem, da popolnoma svoboden ostane samo pri kakem dobrodušnem tepčku do konca v srce vhod. Pri takem in pri najbolj izvoljenih otrocih solnca!

In potem ima to, kar imenujem tu vrata, še eno dobro stran: so trenutki in so ljudje, ko je jako prijetno, če moremo obrniti ključ, pa ga vtakniti celo v žep . . .

Do vrtarja že celo ni, mi po vsem tem, kar sem na teh listih o sebi že povedal, menda ni treba govoriti. Imel sem vedno poguma, sprejemati sam in jemati celo vstopnino, če jo je znal ponudnik dati v pravi obliki in me da je bilo treba zardeti pred njim in seboj.

Skratka: vrata so in jaz stojim ob njih, da pazim kdo vstopi; in ali sme dalje ali ne, ter do kam.

In to velja tudi za gospodično Stano!

Da, prav za prav radi nje sem si povedal, kar sem napisal danes. Zakaj treba je, da si dam čim prej jasnega računa o vsem, kar se tiče mojega položaja — zdaj, ko je možno, da se bom moral odločiti tako ali tako; sem pa izmed tistih ljudi, ki računajo še najlažje s pisalom v roki.

Hotel sem ugotoviti, da se brez moje svobodne volje ne sme nič zgoditi pod vtisom trenutka. Oziroma — da ostanem še za hip pri prispodobi z vrati — ta vrata hočem obdržati trdno v rokah; a če jih izpustim, se vsekakor ne odstranim predaleč proč od njih . . .

(Dalje prihodnjič.)

Story & Clark Piano Co
(Ustanovljena l. 1857)
315-317 So. WABASH AVE., CHICAGO, ILL.

Slovenskim družinam v Chicagi v prijazno naznani
Samo za kratko dobo nudi stara in zaneslјiva trgovina gla virjev, godbo Ljubečemu slovenskemu občinstvu v dober nakup s jo obilo zalogo le nekoliko rabljenih in novih glasovirjev in Playe pianos. CENE OD $210 NAPREJ.

POGOJI: Pri nakupu plačate ostalo na lahke, mesečne obroke. $10

Zamenjavamo stare glasovirje in fonografe pod zelo ugodnimi pogoji.

Izrežite ta kupon in ga pošljite na:

STORY & CLARK PIANO CO.,
315-317 So. Wabash Ave., Chicago, Ill.
Prosim pošljite mi popolne informacije o prodaji Vaših glaso virjev.
Moje ime je .....
Naslov .....
(Mr. John Pippan)

Lahko nam pišete slovensko. Naslov za pisma: Mr. John Pi pan, cf. Story & Clark Piano Co., 315-317 So. Wabash Avenu Chicago, Ill.

Vaš božični parobrod
bitri parobrod s štirimi dimniki

AQUITANIA (46,647 ton) odide iz New York iz pomola 54, s nožja 14. ulice v Soboto dn 13 decembr ob 10 uri predpoldne

pride v Cherbourg v 4 dneh. Ob pravem času pridete v stari kraj domov, bodete obhajali Božič s svojimi sorodniki in prijatelji. Posebna dvesa od p stanišča do vašega mesta. Pritljaga gre s vami. Mr. Alfred Markus iz naše Newyorškega urada, vaše potovanju poteje s vami. Potujte v udobnih 2 — ali 4 postelјnih opremljenih kabinah, na sijajnem svetlem parobrodu in se veselite, ob s jedili našega podvornega gosta.

V Zagrebu vas bode pričakali kot dobrodošleca, odbor odličnih Jugoslovan vas bode pričakal doma na postaji. Pred odhodom iz Pariza, vam bode na ra pojago skupina automobilov, da si ogledate svetovne znamenitosti Pariza. T izlet skozi znamenita mesta in ogled, ter kosilo bo stalo samo $1.50 in s plačate, ko si kupite vozni listek. Na banketu vas odlični Jugoslovani pozd vijo in srčnim veselјem sprejmejo.

Poslužite se ugodnosti novega izseljeniškega zakona in zahtevajte s p možjo svojega zastopnika od naseljeniškega generalnega komisarja v Washing tonu dovoljenje, za povrnitev v Združene države v teku enega leta dni, za neovirano na kvoto vaše rodne zemlje.

Za listek in pojasnilo obrnite se na:

CUNARD LINE
140 N. Dearborn Str.,
CHICAGO, ILL.

ZADOVOLJSTVO

tisoče ljudi, ki pošiljajo denar z našim posredovanjem v s kraj, priča najbolje o naši točni postrežbi in nizki ceni. D nam priliko, da vas enkrat postrežemo, gotovi smo, da bod naš stalni odjemalec.

Prepričajte se o ugodnosti potovanja v Evropo s posredovanj našega parobrodniškega oddelka.

V vseh bančnih zadevah obrnite se z vso zaupnostjo na

KASPAR AMERICAN STATE BAN
1900 BLUE ISLAND AVENUE VOGAL 19-TE UL
CHICAGO -:- -:- -:- -:- ILLINO

Kapital in prebitek $2,000,000.00

Varna banka za ulaganje ali investiranje vašega denar

IMOVINA NAD DVAJSET MILJONOV DOLARJE